Tartu linna õiguslik seisukord.

E. Maddison.

Eesti omavalitsuste korraldus Põhiseaduse järele. Juba esimesed iseseisva Eesti seadusandlikud sammud lubasid enam-vähem ette näha, mis suunas edeneb tekkinud vabariigis omavalitsuse arenemine. Sündinud sõja ja revolutsiooni tagajärjel, ei mõtelnud Eesti Vabariik siin, nagu teistelgi aladel, pöörduda tagasi seaduste juurde, mis olid hävitatud sõja- ning revolutsioonimöllus ja mis olid rahva tahtmise sunnil heidetud ajaloo-arhiivi, vaid võttis seda, mis oli eluline, ammutades sellest heast, mis oli saavutanud revolutsioon. „Elagu iseseisev demokraatlik Eesti Vabariik“ — kõlasid Eesti Maapäeva vanemate-nõukogu manifesti lõppsõnad, kusjuures teiselt poolt Maapäeva enese ja selle poolt loodud Ajutise Valitsuse üheks tegevuse juhtmõtteks oli: kutsuda maakonna- ja vallaomavalitsuse-asutisi viivitamata jätkama oma vägivaldselt katkestatud tööd. Asutav Kogu, arvestades rahva tahtmist, pani püsiva aluse ta iseseisvusele ning Eesti Vabariigi kui rahvariigi eesmärkidele. Selles vaimus korraldati ka kogukondlik omavalitsus ja tema vahekord riigivõimuga, mille määramiseks lausutakse Põhiseaduses: „Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrt seaduses selleks ei ole loodud eriasutisi.“ Nii siis: omavalitsus olgu üks osa, üks liik kogu valitsemisaparaadist ning omavalitsuse ülesanded olgu rahva, s. t. riiklikud ülesanded, mida aga otstarbekohasem ning parem on täita kohtade peal.

Et omavalitsuse-asutised tõesti oleksid rahva valitsemise organiteks, käsib Põhiseadus (§ 76) omavalitsusühikute esinduskogusid valida üldisel, ühetaolisel, otsekohesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse-põhimõtete alusel. Et neile kindlustada võimalust iseseisvalt ja sõltumatult oma ülesandeid täita, on Põhiseadus jällegi ette näinud nende maksustamise õiguse (§ 77).

Need Põhiseaduses väljendatud põhimõtted on maksvad ka nende üksikute (linna, alevi, maakonna ja valla) omavalitsuste seadustes, olgugi et tähendatud seadused pole suuremalt osalt mitte meie oma seadusandluse saavutus, vaid pärandus Vene Ajutiselt Valitsuselt, kes need maksma pani, juhituna teaduses valitsevaist vaateist ja võimule pääsenud demokraatia mõjul. Olles rajatud põhimõttele, et omavalitsus on riiklikkude ülesannete täitmine avalik-õiguslikkude korporatsioonide kaudu, kellel oma võimkonnas keskvalitsuse mõjust sõltumatud korraldavad ja täidesaatvad organid valitakse kohalise rahva poolt, on neist välja langenud kõik, mis oli omane ainuvalitsusele. Neis ei tundu enam keskvalitsuse rusuvat kätt. Keskvalitsuse järelevalve teotseb ainult seal, kus seda nõuavad riiklikud huvid. Tema järelevalve on üldse järelevalve seaduslikkuse järele. Kuigi mõnes asjas keskvalitsusel õigus on ka otstarbekohasuse seisukohalt kaasa rääkida, siis ei ole see endise „hoolekande“ väljendus, mitte usalduse puudus kohalise rahva poolt valitud asutiste vastu, vaid ainult seadusandja poolt nõutav ette-

Tartu, lk. 461